

BEVEZETÉS A POLITIKAI PSZICHIÁTRIÁBA

A politikai pszichiátria az orvostudományt, a gyógyító tudást, szorosabban a pszichiátriát, a pszichológiát a politikai elnyomás szolgálatába állítja. Alkalmazták a szovjet, illetve a II. világháború utáni szovjet puffer államokban megrendezett koncepciós perekben annak érdekében, hogy a vádlottak olyan tetteket ismerjenek be, amelyeket soha el nem követtek – és e beismerések alapján ítélték őket súlyos büntetésre, legtöbbször halálra.

A politikai pszichiátria jelentősége – cinikus módon – a polgári szabadságjogok bővülése idejének kezdetétől nőtt meg. A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának valamint a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának hatályba lépése (1976) után a nemzetközi figyelem miatt a szocialista táborban általában is, de a „legvidámabb barakkban”, a Magyar Népköztársaságban különösen kinösszá vált, ha véleménynyilvánítása, politikai nézetei következményeként, a többpártrendszerre épülő demokrácia követelése – a marxizmus-leninizmusra épülő totalitárius rendszer törvényeinek megsértése – miatt, bárki börtönbe került. Ezért ezeket az embereket és ügyüket beszorították az elmeorvosintézetekbe, a kórházak pszichiátriai osztályaira, az ideg-elve szakrendelésekre; az Országos Börtön Igazságügyi Megfigyelő és Elmeorvosító Intézetébe. A magyar állampárt taktikájának legfontosabb eleme az volt, hogy nemzetközi szerződésekben részlegesen elismerte és garantálta az emberi jogokat, azonban otthon ezzel ellentétes, elnyomó állami gyakorlatot folytatott.

A Gázsó–Zelei szerzőpáros *Őrjítő mandragóra...* című könyvét első kiadása után, 1989 kora őszén zúzdába akarta küldeni a felbomló kommunista egypart. De ekkor már csak a hatalmi reflex működött a régi módon, az intézményrendszer nem. A cenzorális beavatkozás szándéka sokat számított abban, hogy a könyv második kiadása is gyorsan napvilágot lásson és elfogyjon... A kötet 1989-ben összesen nyolcvanezer példányban kelt el, ami akkor Magyarországon kiemelkedően számított.

A 2012-es javított, bővített, harmadik kiadás hét fejezetben, jól dokumentált esettanulmányokban dolgozza fel a Magyar Népköztársaság állampárti diktatúrájának politikai pszichiátriáját, visszatekintve a koncepciós perek világára is, leírva a bennük dolgozó, egyenruhába bújt orvosok módszereit, s megrajzolva portrékat is.

A kötet egyik jellemző története a II. világháború végén kezdődik a Szovjetunió egyik fogolytáborában és a '80-as évek elején fejeződik be Budapesten. Dr. Medve András egykori budapesti körorvos története ez, aki a háború végén szovjet hadifogságba, a gulagra került, ahol kiváló képzettsége, valamint magyar, német, francia és román nyelvtudása miatt be akarták szervezni szovjet kémnek. Dr. Medve nemet mondott. Halálra ítélték, elkobozták a jeggyűrűjét, egy könyvét és a Bibliáját. Sok viszontagság után mégis kegyelmet kapott, majd hazakerült Magyarországra. A '70-es évek elején dokumentumait elküldte az ENSZ illetékes hivatalainak, a Szovjetunió állami és jogi fórumainak, s hosszú éveken át követelte vissza a gyűrűjét és a könyveit. A magyar hatóságok bírósági ítéletet akartak hozni arra vonatkozóan, hogy dr. Medve elmeálopatá zavart, emiatt ügyei önálló intézésére nem alkalmas: helyezzenek fölé gondnokot. Ezzel megszűnt volna a követelés a Szovjetunióval szemben! Hiszen a gondnok, mint hatósági ember, már nem levelezgetett volna nemzetközi fórumokkal... Csakhogy az illetékes gyámügyi tisztviselő dr. Medvével folytatott beszélgetései és a családnál tett látogatása után pontosan az ellenkezőjéről adott bizonyítványt: arról, hogy az idős orvos életvezetése kifogástalan, ügyeit nagyszerűen intézi... A gyámügyi tisztviselőt kidobták az állásából.

A könyv egy másik története már a rendszerváltás közvetlen előzményei közé tartozik: Tempfli József katonatiszt, fiatal százados a '80-as évek második felében katonailag teljesen szakszerű tanulmányban indokolta, hogy a munkásőrség, a diktatúra párthadserege teljesen fölösleges, baj esetén veszélyes, kontrollálhatatlan fegyveres erő, mihamarabb fel kell oszlatni. Egy má-

sik tanulmányban pedig a vasfüggöny mielőbbi lebontásának szükségességét írta meg. A századost ideg-elve alapon rokkant nyugdíjba küldték. A politika változásai ezután rövid időn belül meghozták a munkásőrség lefegyverzését és feloszlását. Majd hamarosan lebontották a vasfüggönnyt is...

A könyv 7., új fejezete egy levélformában írt önvalomás, amely az *Őrjítő mandragóra...* második kiadásának megjelenése után került a szerzők birtokába, címette a szerzőpáros egyik tagja: Gázsó L. Ferenc. Szerzője pedig az a Mikus Gyula nevű pszichológus-pedagógus, akit az 1956-os forradalom után a börtönben kivégzéssel való fenyegetés és mindennapi verések hatására szerveztek be ügynököknek. Mikus Gyula a '60-as években a későbbi rendszerváltó miniszterelnök, Antall József volt ügynökként ráállítva...

Mikus 1989–90-ben, kilenc hónapon át írt önvalomása, amellel, hogy megrendítő dokumentum, pontosan megmutatja a rendszerváltás lelkületét is: úgy őszinte, hogy nem az. Az önvalomást a szerzőpáros reflexiói követik. Gázsó L. Ferenc ugyanis a '80-as években újságíróként jó munkakapcsolatban volt az akkor már az ifjúságvédelemben a fiatal korú bűnözőkkel foglalkozó Mikus Gyulával. A történet külön érdekessége pedig, hogy a szerzőpáros másik tagja, Zelei Miklós, a '60-as években még mint tanárral találkozott s volt kapcsolatban Mikus Gyulával...

E könyv, noha a múlttal foglalkozik, a jövőnek szól. Miközben pontos orvosi – pszichiátriai és pszichológiai – antropológiai könyv, társadalom- és politika-történetként is olvasható. Az új kiadást a múlt történelmi eseményeire, szereplőire vonatkozó alapos és bőséges jegyzetapparátus egészíti ki, illetve Magyarország XX. századi rendvédelmi törvényeinek jogtörténeti áttekintése. Mindez nem csupán szakszerűen, hanem rendkívül olvasmányosan is.

(Gázsó L. Ferenc – Zelei Miklós: *Őrjítő mandragóra*, L'Harmattan Könyvkiadó és Terjesztő Kft., Budapest, 2012. 198 oldal. Első és második kiadás: Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1989.)